

Anna Łapińska

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

**STAN I PERSPEKTYWY ROZWOJU DZIAŁALNOŚCI
GOSPODARCZEJ NA OBSZARACH WIEJSKICH**

*THE STATE AND PROSPECTS OF THE DEVELOPMENT
OF RURAL AREAS ECONOMIC ACTIVITIES*

Słowa kluczowe: fundusze Unii Europejskiej, rolnictwo, przedsiębiorczość, dochody, obszary wiejskie

Key words: European Union funds, agriculture, entrepreneurship, income, rural areas

Synopsis. Unia Europejska promuje i finansuje zrównoważony rozwój obszarów wiejskich. Polska ma szansę wykorzystać te fundusze i unowocześnić obszary wiejskie jako miejsce zamieszkania i pracy ludności rolniczej i nierolniczej. Niedobór miejsc pracy na obszarach wiejskich należy tworzyć przez rozwój przedsiębiorczości i zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej tych terenów.

Wstęp

W znaczeniu ekonomicznym działalność gospodarcza polega na zorganizowanym dążeniu do osiągnięcia określonego celu gospodarczego w ramach istniejącego porządku prawnego [Lichtarski 2005]. W porównaniu ze znaczeniem ekonomicznym, prawna treść pojęcia – działalność gospodarcza – jest zawężona i ograniczona stosownie do potrzeb ustawodawcy, stając się narzędziem określonej polityki. Zawężenie prawne działalności gospodarczej polega na tym, że w ustawie *o swobodzie działalności gospodarczej* w art. 2. określa się, iż „*działalnością gospodarczą jest zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły*”. Art. 3. podaje, że „*przepisów ustawy nie stosuje się do działalności wytwórczej w rolnictwie w zakresie upraw rolnych oraz chowu i hodowli zwierząt, ogrodnictwa, warzywnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego, a także wynajmowania przez rolników pokoi, sprzedaży posiłków domowych i świadczenia w gospodarstwach rolnych innych usług związanych z pobytem turystów*” [Ustawa o swobodzie...2004]. Tak więc, chociaż z ekonomicznego punktu widzenia odzielenie działalności gospodarczej pozarolniczej od działalności rolniczej jest nieuzasadnione, to z gospodarczego punktu widzenia jest akceptowane przez aktualne prawo.

W rzeczywistości gospodarczej mając na uwadze zrównoważony rozwój obszarów wiejskich, rozumiany jako proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz zagwarantowaniem możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb współczesnych, jak i przyszłych pokoleń, należy na tych obszarach dążyć do poprawy warunków życia i pracy ludności tam mieszkającej [Zarys kierunków...2009]. Należy więc integrować wszelką działalność gospodarczą rolniczą i pozarolniczą z korzyścią dla ludzi tam mieszkających.

Do rozwoju obszarów wiejskich dużą rolę przykłada Unia Europejska, dlatego też i Polska, jako członek tej wspólnoty ma wiele do zrobienia w tym temacie. Uwzględniając zainteresowanie rozwojem obszarów wiejskich w Unii Europejskiej i w Polsce oraz wzrastającą ich rolę w poziomie życia ludzi tam mieszkających, podjęto próbę ukazania istoty i uwarunkowań zintensyfikowania działalności gospodarczej na tych terenach.

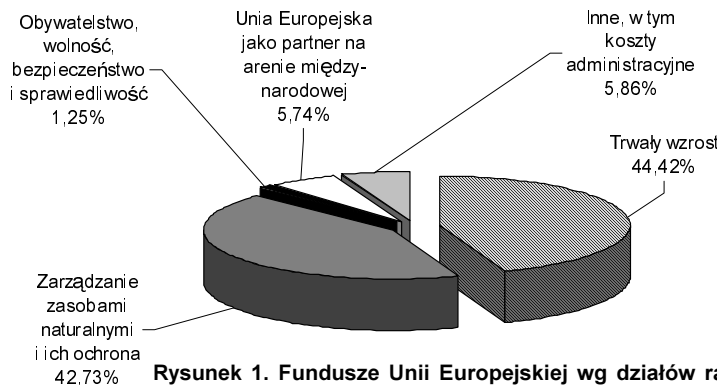
Podstawą tych rozważań była literatura przedmiotu, własne przemyślenia oraz dane Głównego Urzędu Statystycznego, Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Komisji Europejskiej zestawione w literaturze. W Polsce na obszarach wiejskich według stanu na dzień 31 XII 2007 r. mieszkało 38,8% ludności (14 798,7 tys.). Na podobnym poziomie kształtuje się odsetek ludności zamieszkującej obszary wiejskie w UE-27, przy czym odsetek ludności jest bardzo zróżnicowany, w krajach starej UE jest najniższy [Kłodziński 2008].

Polityka Unii Europejskiej wobec obszarów wiejskich

Biorąc pod uwagę fakt, że około 40% ludności UE mieszka na obszarach wiejskich, a obszary te stanowią aż 91% jej terytorium, rozwój tych obszarów jest niezwykle ważną dziedziną polityki unijnej. Unia Europejska prowadzi aktywną politykę rozwoju obszarów wiejskich i tym samym dąży do osiągnięcia korzystnych celów mających duże znaczenie dla obszarów wiejskich oraz ludzi, którzy tam mieszkają i pracują. Unia Europejska stara się poprawić poziom życia w tak zróżnicowanych gospodarczo krajach, przeznaczając na to zgromadzone w jej budżecie środki.

Środki z budżetu UE w perspektywie lat 2007-2013 przeznaczone są w podobnej wysokości na realizację celów w zakresie konkurencyjności i spójności na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia, które mają pomóc w podnoszeniu konkurencyjności wszystkich krajów tworzących UE oraz na zarządzanie zasobami naturalnymi i ich ochronę, w tym w dużym stopniu na promowanie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich.

Z rysunku 1 wynika, że najwięcej środków unijnych przeznaczonych jest na konkurencyjność i spójność – 44,42%. W następnej kolejności Unia Europejska przeznacza środki na rolnictwo, ochronę środowiska i rybactwo 42,73%. Na finansowanie działalności UE na arenie międzynarodowej jest przeznaczonych – 5,74%.

Rysunek 1. Fundusze Unii Europejskiej wg działów ram finansowych

Źródło: Budżet ogólny UE na rok finansowy 2009. Komisja Europejska, Bruksela, Luksemburg, styczeń 2009.

Podobna wartość przeznaczona jest na koszty zatrudnienia personelu i utrzymania budynków wszystkich instytucji UE. Środki przeznaczone na kulturę, walkę z terroryzmem i nielegalną imigrację w ramach kategorii wydatków „obywatelstwo, wolność, bezpieczeństwo i sprawiedliwość” stanowią 1,25%.

Ogółem w budżecie UE na 2009 r. przewidzianych na zobowiązania jest 133,8 mld EUR, co stanowi 1,03% DNB (Produktu Narodowego Brutto) Wspólnoty.

Z tej kwoty na trwały rozwój przeznaczona jest największa część środków, czyli 60,2 mld EUR. W tym konkurencyjność ma do dyspozycji 11,8, a spójność 48,4 mld EUR. Zasadniczym celem unijnej polityki w tym względzie jest zwiększenie spójności społecznej i gospodarczej obszaru UE-27 przez zmniejszenie różnic gospodarczych i społecznych pomiędzy najbogatszymi i najbiedniejszymi regionami oraz harmonijny rozwój ekonomiczny całej Wspólnoty.

Kolejnym, równie wysokim priorytetem uwzględnionym w budżecie UE jest „zarządzanie zasobami naturalnymi i ich ochrona”, na które skierowano 56,1 mld EUR. Kwota ta w 73,3% przeznaczona jest na wydatki związane z rynkiem rolnym i bezpośrednią pomocą rolnikom. Na rozwój obszarów wiejskich przeznaczonych jest 24,3%, co w budżecie UE na 2009 r. wynosi 13,7 mld EUR. Na gospodarkę morską i rybołówstwo w tym dziale przeznaczonych jest 1,7%. Pozostałe 0,7% przeznaczono jeszcze na środowisko i inne działania.

W Polsce, priorytety, obszary wykorzystania oraz sam system wdrażania funduszy unijnych zdefiniowane zostały w Narodowej Strategii Spójności. Z dokumentu tego wynika, że z perspektywy finansowej UE na lata 2007-2013 Polska otrzyma 67,3 mld EUR, co stanowi około 7% unijnych wydatków. Z uwagi na zasadę dodatkowości (uzupełnienia) istnieje konieczność dołożenia do środków unijnych, które stanowią 85%, 15% środków krajowych. W 2009 roku Polska ma otrzymać 17 mld EUR.

Polityka regionalna i spójności Unii Europejskiej ma na celu wyrównywanie różnic gospodarczych między regionami UE, a w efekcie i ich mieszkańcami. Uwydatnia się to w takim sposobie rozdzielania środków finansowych w ramach UE, aby trafiły do regionów znajdujących się w gorszej sytuacji gospodarczej i społecznej. Kryterium podziału środków finansowych UE jest Produkt Krajowy Brutto (PKB) danego regionu, który świadczy o zamożności ludzi tam mieszkają-

cych. W dofinansowaniu regionów chodzi o przyspieszenie ich rozwoju tak, by dzięki temu uzyskać wzrost konkurencyjności całej UE.

W Polsce działania na rzecz rozwoju obszarów wiejskich są realizowane w ramach czterech osi priorytetowych. Celem pierwszej osi jest poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego. W osi tej wyszczególnionych jest 10 działań dotyczących polepszenia sytuacji w samych gospodarstwach. Oś priorytetowa druga dotyczy poprawy środowiska naturalnego i obszarów wiejskich. W obrębie tej osi znalazło się 5 zasadniczych działań, które dotyczą wspierania właściwie działalności okołorolniczej, jak płatności dla obszarów „Natura 2000”, programy rolnośrodowiskowe, czy zalesienia gruntów. Trzecia oś priorytetowa dotyczy poprawy warunków życia całej ludności wiejskiej. W obrębie tej osi znalazły się 4 zasadnicze działania, a dotyczące różnicowania działalności pozarolniczej oraz tworzenia i rozwoju mikroprzedsiębiorstw, czy świadczenia usług dla ludności mieszkającej na obszarach wiejskich. Podobne zadania do spełnienia ma czwarta oś priorytetowa „leader”, w której wyznaczone są 3 działania dotyczące poprawy jakości życia na wsi przez różnicowanie działalności na obszarach wiejskich, nabywanie potrzebnych umiejętności, jak również współpraca międzyregionalna i międzynarodowa.

Rolnictwo jako podstawowa działalność na obszarach wiejskich

Obszary wiejskie są nierozdzielnie związane z rolniczym użytkowaniem gruntów, a tym samym z prowadzeniem rolniczej działalności. W Polsce użytki rolne stanowią ponad 50% powierzchni ogólnej kraju. Rolnictwo jest podstawową działalnością gospodarczą na obszarach wiejskich. Naturalnym (pierwotnym) celem rolnictwa jest wytwarzanie żywności i choć własna produkcja rolnicza nie jest jednakowo doceniana we wszystkich krajach, to w krajach wysoko rozwiniętych bardzo się ją ceni, przede wszystkim dlatego, że żywi, a więc zaspokaja podstawową potrzebę bytową człowieka. Własna produkcja żywności uniezależnia kraj na wypadek konfliktów międzynarodowych, różnego rodzaju blokad gospodarczych, braku żywności na rynkach światowych czy zbyt wysokiej jej ceny. Podstawową różnicą pomiędzy rolnictwem krajów wysoko rozwiniętych a polskim jest liczba osób w nim zatrudnionych.

Na 31,3 mln ha ogólnej powierzchni Polski przypada 18,7 mln ha powierzchni gospodarstw rolnych, co stanowi 59,7% ogólnej powierzchni kraju. W użytkowaniu gruntów rolnych przeważa własność prywatna, do której należy 17,9 mln ha. W 2007 r. liczba gospodarstw i działek rolnych wynosiła 2579 tys. Gospodarstw o areale powyżej 1 ha użytków rolnych było 1808 tys. W porównaniu do spisu rolnego z 2002 r. liczba gospodarstw rolnych zmniejszyła się o 12,1%. Największa dynamika spadku gospodarstw wystąpiła w grupie obszarowej do 1 ha włącznie, wzrosła natomiast liczba gospodarstw największych o powierzchni 50 ha i więcej użytków rolnych. W rolnictwie występują duże wahania dynamiki produkcji w poszczególnych latach. Spowodowane są głównie

Tabela 1. Ważniejsze wielkości dotyczące rolnictwa w 2007 roku

Wyszczególnienie		Wielkości
Powierzchnia ogólna Polski [mln ha]		31,3
Powierzchnia użytków rolnych [mln ha]		16,2
Powierzchnia ogólna [ha na 1 mieszkańca]		0,82
Powierzchnia użytków rolnych [ha na 1 mieszkańca]		0,42
Powierzchnia zasiewów [mln ha]		11,5
W tym udział %:	zbóż	71,2
	ziemniaków	9,6
	przemysłowych	6,5
Zbiory zbóż [mln ton]		21,1
Zbiory ziemniaków [mln ton]		11,8
Powierzchnia gospodarstw rolnych [mln ha]		18,7
Liczba gospodarstw rolniczych [tys.]		2579,2
Przeciętna powierzchnia ogólna gospodarstwa [ha]		7,24
Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie [ha]		6,27
Zużyte nawozy mineralne NPK [kg/ha]		121,8
Środki ochrony roślin w kg s.a. na 1 ha gruntów ornych		1,2

Źródło: Rocznik statystyczny rolnictwa i obszarów wiejskich 2008, GUS, Warszawa 2009.

zmiennymi warunkami pogodowymi, które warunkują spadki plonów i zbiorów, a w konsekwencji ograniczonymi zasobami paszowymi w niektórych latach, co odbija się na poziomie produkcji zwierzęcej.

Rolnictwo polskie charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem. Gospodarstwa o realnie niewielkim areale prowadzą produkcję metodami tradycyjnymi, przy relatywnie niskim zużyciu nawozów mineralnych i chemicznych środków ochrony roślin. Polska jest znaczącym na świecie i w Europie producentem produktów rolnych, ogrodniczych i pochodzenia zwierzęcego, mimo przewagi gleb o niskiej przydatności rolniczej na terenie kraju.

Polska charakteryzuje się dużą różnorodnością przyrodniczo-środowiskową, co w doskonały sposób może być wykorzystane w większej dynamice rozwoju rolnictwa ekologicznego. Produkcja ekologiczna łączy najkorzystniejsze dla środowiska praktyki, wysoki stopień różnorodności biologicznej, stosowanie wysokich standardów dotyczących dobrostanu zwierząt, preferowanie przez konsumentów produktów wytwarzanych przy użyciu substancji naturalnych i naturalnych procesów.

Warto też zaznaczyć, że rolnictwo polskie już od kilku lat może się pochwalić nadwyżką w zagranicznym handlu towarami rolniczo-spożywczymi. Dynamika eksportu i importu jest wyższa w porównaniu z innymi towarami, co zapewnia wzrost jej udziału w eksporcie do 10%, przy imporcie na poziomie 6,8%.

Ludność na obszarach wiejskich, jej dochody i zaangażowanie w działalność gospodarczej

Nadal wiodącą działalnością gospodarczą na polskiej wsi jest rolnictwo, które chociaż w pełni zaspakaja potrzeby żywnościowe kraju, to angażuje jednak zbyt liczne zasoby ludzkie (tab. 2). Znaczny odsetek ludności zamieszkujący tereny wiejskie zajmuje się rolnictwem, głównie w licznych, produkujących na niewielką skalę gospodarstwach. Chociaż w gospodarstwach rolnych w przeliczeniu na pełnozatrudnionych pracuje tylko 2299,3 tys. osób, w rzeczywistości stanowi to 2,2 razy większą liczbę (4989,8 tys.) osób. Ludzie ci pracują tylko we własnym gospodarstwie w niepełnym wymiarze

Tabela 2. Liczba mieszkańców terenów wiejskich i ich zaangażowanie w działalność gospodarczej w 2007 roku

Wyszczególnienie	Wielkość [tys. osób]	[%]
Ludność ogółem w Polsce wg stanu na 31.12.2007, w tym:	38 115,9	100
– ludność wiejska	14 798,7	38,8
Ludność wiejska w wieku 15 lat i więcej (aktywność ekonomiczna), w tym:	11 861,0	100
– ludność związana z gospodarstwem rolnym	5 345,0	45,1
– ludność niezwiązana z gospodarstwem rolnym (bezrolna)	6 517,0	54,9
Liczba osób pracujących w gospodarstwach rolnych	4 989,8	100
Liczba osób pracujących w gospodarstwach rolnych w przeliczeniu na pełnozatrudnionych	2 299,3	46,1
Liczba gospodarstw rolniczych w Polsce ogółem, w tym:	2 579,2	100
– gospodarstwa aktywne (prowadzące działalność)	2 391,0	92,7
– gospodarstwa prowadzące działalność gospodarczą wyłącznie rolniczą	2 275,8	88,2
– gospodarstwa prowadzące działalność pozarolniczą	115,2	4,5
Działalność gospodarcza pozarolnicza wg rejestru REGON w Polsce, w tym:	2 776,5	100
– na terenach wiejskich	688,9	24,8
Główne źródła dochodów gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego indywidualnego:		
– liczba gospodarstw uzyskujących dochody z działalności rolniczej	2 387,2	100
– uzyskujący ponad 50% dochodu z działalności rolniczej	602,0	25,3
– z działalności rolniczej i pracy najemnej	29,2	1,2
– z pracy najemnej	755,3	31,6
– z pracy najemnej i działalności rolniczej	101,9	4,3
– z działalności pozarolniczej	117,6	4,9
– z emerytury i renty	574,4	24,1
– z niezarobkowych źródeł utrzymania	26,3	1,1
– żadne źródło dochodu nie przekracza 50%	179,7	7,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS. Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2007 r. Informacje i opracowania statystyczne GUS 2008.

czasu pracy. Tym samym grupa ta stanowi, obok oficjalnego podawanego dla całego kraju wskaźnika, bezrobocie ukryte. Od początku wprowadzania reform, rolnictwo kumuluje nadwyżki zbędnej siły roboczej w innych działach gospodarki. Nadmiar siły roboczej zaangażowanej w produkcji rolnej jest jednym z podstawowych ograniczeń tego sektora. Opóźnia tempo poprawy struktury agrarnej, efektywności gospodarowania, postępu technologicznego, co z kolei przekłada się na niskie dochody rolnicze i niepełne wykorzystanie potencjału konkurencyjnego. Sytuację tę zaostrzają pogarszające się relacje cenowe pomiędzy produktami rolnymi a przemysłowymi.

W porównaniu do UE (27 krajów), gdzie w rolnictwie pracuje 5,3% ludności, w Polsce liczba pracujących w rolnictwie, chociaż systematycznie się zmniejsza, to jednak nadal stanowi miejsce pracy dla 16,7% ogółu pracujących w gospodarce narodowej. Podobne jest w odniesieniu do liczebności zawodowo aktywnych w rolnictwie. W UE-27 odsetek ten stanowi 2,7%, w Polsce natomiast ludności aktywnie zawodowej w rolnictwie jest 10,1%. Pomimo tego, że tak wysoki odsetek ludności pracuje w rolnictwie, to działalność ta przynosi dochody dla coraz mniejszej liczby osób zamieszkujących obszary wiejskie. Zaledwie dla 25,3% gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych działalność rolnicza przekracza 50% dochodów ogółem.

Ograniczenie zatrudnienia w samym rolnictwie jest jednym z podstawowych wyzwań polityki gospodarczej, gdyż sama wieś nie zaabsorbuje takiego jej nadmiaru, a inwestorzy chętniej tworzą nowe miejsca pracy w mieście. Potwierdzeniem tego są liczby, które wskazują, że wg stanu z 2007 roku zaledwie 24,8% firm o działalności gospodarczej pozarolniczej zarejestrowanych w systemie REGON zlokalizowana była na terenach wiejskich. Większość z nich (98,4%) to mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób. W grupie tej większość stanowią osoby samozatrudnione, gdyż przeciętnie w takiej firmie pracuje 2,11 osoby. Na terenach wiejskich zlokalizowanych jest 688,9 tys. przedsiębiorstw osób fizycznych prowadzących pozarolniczą działalność, w tym zaledwie 115,2 tys. prowadzonych przez gospodarstwa rolnicze.

Przy braku miejsc pracy w dużych ośrodkach miejskich migracja ludności ze wsi do miasta jest ograniczona. Ponadto, znaczącym utrudnieniem w procesach migracji ludzi ze wsi do miast jest pogarszająca się infrastruktura komunikacyjna oraz dostępność mieszkań w miejscu zatrudnienia.

Alternatywą dla nadmiaru ludzi aktualnie pracujących w rolnictwie powinna być działalność pozarolnicza, jako źródło dodatkowego dochodu. Jednak póki co pozarolnicza aktywność gospodarza na wsi jest nadal słabo rozwinięta, głównie ze względu na brak systemu wsparcia finansowego, niskiego poziomu aktywności oraz traktowania przedsiębiorczości w jednaki sposób bez względu na wielkość firmy i jej lokalizację.

Ogólna liczba gospodarstw rolniczych zmniejszyła się o ponad 12% od spisu rolnego w 2002 r. osiągając liczbę 2579,2 tys. w 2007 roku. Przeważająca ich liczba to gospodarstwa prowadzące wyłącznie działalność rolniczą. W 2007 roku było ich 2275,8 tys. Na przestrzeni lat 2002-2007 zasadniczo zmniejszyła się pozarolnicza działalność gospodarza prowadzona na obszarach wiejskich przez rolników z 363,4 do 115,2 tys. Chociaż na obszarach wiejskich mieszka w Polsce 38,8% mieszkańców i w ostatnich latach nieznacznie wzrasta ich liczba, to zarejestrowanej działalności gospodarczej pozarolniczej na tych obszarach jest 24,8%.

Od okresu transformacji systemowej zachodzą powolne, acz znaczne zmiany w sposobach gospodarowania na obszarach wiejskich idące w kierunku ich wielofunkcyjności. Dlatego też dalszy rozwój terenów wiejskich powinien następować w oparciu o zasady racjonalnego wykorzystania zasobów środowiska, ich ochrony i kształtowania. Koncepcja uwzględniająca te zasady jako strategia zrównoważonego rozwoju jest celem rozwoju terenów wiejskich. Szansą dla zrównoważonego rozwoju terenów wiejskich jest wspólna polityka UE oraz środki z jej budżetu, przeznaczone na rozwój lokalny.

Podsumowanie

Analizując sytuację gospodarczą na obszarach wiejskich należy mieć na uwadze fakt, że obszary wiejskie to nie samo rolnictwo. Więcej niż połowa mieszkańców wsi nie jest już związana z rolnictwem. Dlatego dbając o rolnictwo należy intensyfikować działalność gospodarczą w kierunkach okołorolniczych i pozarolniczych. Dzięki funduszom z UE rolnicy poprawili zakres inwestowania. Chociaż dochody z rolnictwa są relatywnie niższe w porównaniu do innych sektorów gospodarki, to rolnicy tylko w bardzo ograniczonym zakresie (4,5%) prowadzą pozarolniczą działalność

gospodarczą. Niewiele wyższy odsetek (7,5%) mieszkańców niezwiązanych z rolnictwem prowadzi działalność gospodarczą pozarolniczą. Ponieważ rolnicy wykorzystują fundusze z UE, jest nadzieja, że środki finansowe dostępne w nowej perspektywie przeznaczone na różnicowanie działalności pozarolniczej oraz tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw, będą dobrze wykorzystane i zintensyfikują rozwój zrównoważony obszarów wiejskich.

Literatura

- Budżet ogólny UE Europejskiej na rok finansowy 2009. 2009: Dane. Komisja Europejska. Bruksela. Luksemburg, styczeń.
- Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2007 r. 2008: Informacje i opracowania statystyczne, GUS.
- Kłodziński M.** (red.) 2008: Wyzwania przed obszarami wiejskimi i rolnictwem w perspektywie lat 2014-2020. Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Warszawa.
- Lichtarski J.** (red.) 2005: Podstawy nauki o przedsiębiorstwie. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław.
- Rocznik statystyczny rolnictwa i obszarów wiejskich 2008. 2009: GUS, Warszawa.
- Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej. Dz.U. z dnia 6 sierpnia 2004 r.
- Zarys kierunków rozwoju obszarów wiejskich. 2009: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa, 03.02.

Summary

The European Union policy promotes and finances the sustainable development of rural areas. Although rural areas are closely related to the use of rural lands and the fulfillment of food needs of the whole country, they do not generate income on the same level with other sectors. That's why it is important to put a special emphasis on the development of below and above rural activities to create conditions to employ the excess of rural population that live in a country.

Adres do korespondencji:

dr hab. Anna Łapińska, prof. UW-M
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
Katedra Agrotechnologii i Zarządzania Produkcją Roślinną
ul. Oczapowskiego 8
10-727 Olsztyn
tel. (0 89) 523 38 19
e-mail: Ann@uwm.edu.pl